

מוקשים ימיים

הפסולת מצטברת על החוף ולאזרחים אין הרבה רצון לנקות אותו. צילום: איריס ארבל מי מאתנו לא נפצע פעם אחת לפחות בחוף הים? בטוח נחתכתם משבר בקבוק זכוכית שהתחבא בחול, דרכתם על מסמרים משרידי מדורות, או נדקרתם ממחט מזרק כשהלכתם יחפים בחוף הים. מקרים כאלה יכולים להסתיים במקרה הטוב באי נוחות, ובמקרה הפחות טוב בזיהום ובאשפוז. הפסולת שמגיעה אל חוף הים ואל הים עצמו מגוונת מאוד. בחינה מדגמית של אשפה שנמצאה על אחד החופים בארץ העלתה ש-68 אחוזים מהדגימה היו חפצי פלסטיק למיניו (שקיות ואריזות, בקבוקים, כלי אוכל חד פעמיים, צעצועים וקופסאות), 8 אחוזים היו עשויים זכוכית (נורות בקבוקים וצנצנות), 7 אחוזים של מתכת (קופסאות שימורים, פחיות, תרסיסים, חומרי בניין ועוד), 7 אחוזים היו חפצים עשויים עץ, ו-10 אחוזים מהחפצים שנמצאו היו עשויים נייר, קרטון, בד, חבל, ספוג וחומרים נוספים. למרות זאת, כשמדברים על סכנות בריאותיות בחוף הים, הנושאים העיקריים שעולים הם טביעה, דריסה על ידי כלי רכב, חשיפה ממושכת לשמש או התמוטטות מצוקים. פגיעות כאלה עלולות להיות קטלניות, ולכן מתפרסמות בכלי תקשורת. פגיעות כמו חתכים מדווחות רק ביומן החובש בחוף, ומקבלות התייחסות רק כשהנפגע מחליט לתבוע את הרשות המקומית. זו הסיבה לכך שבארץ אין נתונים רשמיים על אחוזי הפגיעה מפסולת ימית.

הלכלוך שלי

לעומת חוסר הידיעה בישראל, בטסמניה (אי בחלקה הדרומי של אוסטרליה) [התפרסם](#) [לא מזמן סקר](#) שבו נשאלו נופשים אם הם סבלו מבעיה כלשהי הקשורה לפסולת ימית

בחוף הים. אם התשובה הייתה חיובית, הם נשאלו איזה סוג של פגיעה: פגיעה כגון דקירת מחט, שריטה או חתך; מחלה או זיהום שקיבלו אבחנה של רופא כמו טטנוס (צפדת) או בעיות במערכת העיכול; או אי נוחות הגורמת כאב, כמו דריכה על פסולת שאינה גורמת לחתך. התוצאות היו שכחמישית מהנשאלים (21.6 אחוזים) סיפרו שנפגעו כתוצאה מפסולת ימית כשביקרו בחוף. מתוכם 65 אחוזים נפצעו, 24 אחוזים סבלו מאי נוחות ו-11 אחוזים חלו. עם זאת, רק 12.9 אחוזים חושבים שפסולת ימית היא סיכון בריאותי, ו-76.6 אחוזים חושבים שהסכנה העיקרית בפסולת ימית היא לחי ולצומח. הנופשים נשאלו גם מנין לדעתם מגיעה הפסולת הימית, מה הבעיה העיקרית שהיא גורמת, אם יש להם רעיונות כיצד להקטין את הכמות שלה ואם יאספו פסולת ימית שהושארה בחוף. חשוב לציין שמרבית החופים של טסמניה מנוקים בקביעות ונמצאו נקיים על פי [מדד חוף נקי](#). מרבית המשתתפים בסקר (64 אחוזים) חושבים שהמקור העיקרי לפסולת ימית הוא הנופשים בחוף, ו-62 אחוזים טענו שזו אחריות הנופשים להשאיר את החוף נקי. עם זאת, 53 אחוזים אמרו שהם יאספו פסולת מהחוף לפעמים, ו-19 אחוזים לא יעשו זאת לעולם. בנוסף, מרבית הנשאלים (79 אחוזים) אמרו שיימנעו מלהעיר לאדם שנראה משליך פסולת בחוף.

מזבלים את החוף

הניתוק בין הידיעה מה לא בסדר ובין קבלת אחריות אישית קיים גם בישראל. בסקרים שנערכו בעבר נמצא שהמאפיין הסביבתי החשוב ביותר לישראלים בחופי הים הוא ניקיון המים והחול, אך למרות זאת, בסופו של יום (בעיקר בחופש) יש לא מעט חופים שנראים כמו מזבלה. [בסקר שנועד להעריך את יחסו של הציבור הישראלי לנושא הפסולת](#), התבקשו הנשאלים להעניק ציון לגורמים שונים על מודעותם לשמירת הניקיון. 88 אחוזים מהנשאלים השיבו שהם מודעים לחשיבות הניקיון ומנקים אחריהם, בעוד שרק 45 אחוזים חושבים שהישראלים שומרים על הניקיון. מתוך אלה שחושבים שהתושבים בישראל מקפידים לנקות, 84 אחוזים מפרגנים לבני משפחתם ומצהירים עליהם שהם שומרים על הניקיון ו-66 אחוזים אמרו שלדעתם שכניהם ומכרים שומרים על הניקיון. תוצאות הסקר משקפות היטב את התפיסה הרווחת בישראל, שלפיה הישראלים באופן כללי מלכלכים, אבל משפחתי - ובעיקר אני - שומרים על הניקיון. סיור בחופי ישראל מראה כמובן את ההפך: למרות תקציבים מרשימים מיליוני שקלים המוקצים למימון ניקוי החוף בכל שנה, הרשויות המקומיות לא מצליחות לנקות לגמרי את החופים והפסולת הימית ממשיכה להיות מפגע סביבתי, אסתטי ובריאותי. [תכנית חוף נקי](#) של המשרד להגנת הסביבה מימנה בעשור האחרון 2 מיליון שקלים לפעילות בשטח ועוד מיליון שקלים לפעילויות נלוות כמו הסברה, והתקציב הזה כיסה 70 אחוזים מעלות ניקוי החופים הלא מוכרזים בישראל. החופים המוכרזים מנוקים בתדירות גבוהה יותר מאשר חופים שאינם בתחומי הרשויות, והפעולות האלה מקבלות תקציב של 10,000 שקלים לכל קילומטר חוף לא מוכרז בשנה. רק לשם ההשוואה: התקציב בעולם לניקוי חופים

חומר אורגני מתפרק אחרי זמן קצר יחסית, אבל חומרים לא אורגניים יכולים להישאר שנים ארוכות ולהמשיך לפגוע בסביבה ובבני האדם. צילום: איריס ארבל

תפקחו את העיניים, תסתכלו סביב

הפיקוח נגד מלכלכים מתבצע על ידי המשרד להגנת הסביבה ומרבית הרשויות המקומיות, אולם לא קל לתפוס כל אדם שמלכלך. כדי לעורר מודעות מתקיימים מסעות פרסום בכל סוגי המדיה, ולקראת עונת הרחצה שנפתחת ב-9 במאי חברו עמותת אקוואשן, רשות הטבע והגנים והמשרד להגנת הסביבה לקמפיין הבינלאומי [#2minutebeachclean](#), הקורא לציבור לקחת אחריות ולהקדיש שתי דקות לניקוי החוף. מה שחשוב לזכור הוא שהחופים אינם מתנקים בעצמם ולחומרים שונים יש אורך חיים שונה: נייר מתכלה אחרי 2-4 שבועות, לבדים נדרשים 2-5 חודשים ולשמיכת צמר 12 חודשים. חומרים לא אורגניים אינם מתכלים אלא מתפרקים בנוכחות קרני השמש - בקבוק פלסטיק המונח בשמש או צף בים יתפרק לחתיכות זעירות אחרי שנה, בתוך ערימת אשפה עם חשיפה מעטה לשמש יידרשו לו 450 שנים ואם הוא קבור באדמה הוא יתפרק רק אחרי 1,000 שנים. החתיכות הקטנות נקראות מיקרו-פלסטיק והן מהוות בעיה עצומה במערכות ימיות משום שהחלקים הקטנים מגיעים לקיבותיהם של יצורים רבים, מפלנקטון ועד יונקים ימיים, ופוגעים בהם. הפתרון ללכלוך בחופים הוא למנוע את השלכתם של כל החפצים והחומרים האלה אל הים ולמקומות שמהם הם יכולים להגיע לתוכו. במקביל, אינספור מאמרים מצביעים על החינוך כגישה מעשית שיש לה השפעות מיידיות על האוכלוסייה. אולי הדורות הבאים ילכלכו פחות מאתנו, ועד אז אנחנו חייבים להפסיק לטמון את הראש בחול ולקחת אחריות אישית. אז בפעם הבאה שתגיעו לחוף אספו אחרים את כל הפסולת שהשאתם, והקדישו עוד כמה דקות לאסוף פסולת שהגיעה ממקומות אחרים. כנראה שזאת הדרך היחידה שבה יהיה לנו חוף נקי ובטוח.